

Тема. Глибинні зрушення в поезії початку XX ст. Модернізм і основні течії європейської поезії XX ст. Життєвий і творчий шлях австрійського поета Райнера Марії Рільке. “Орфей, Еврідіка, Гермес”, “Ось дерево звелось”

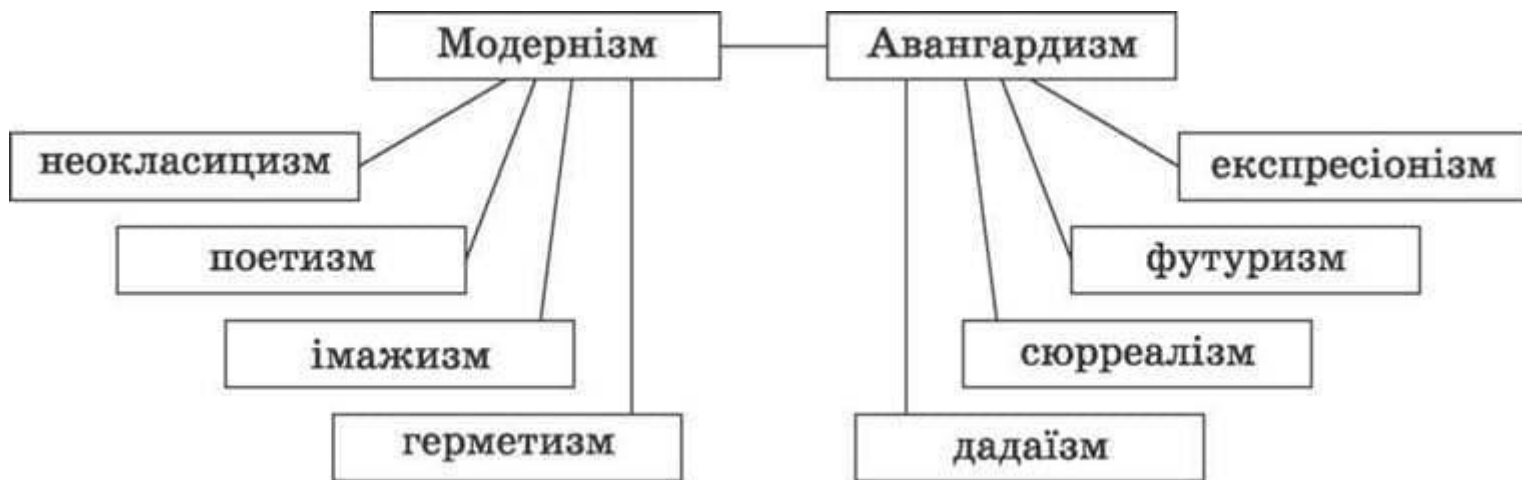
Поет кінця XIX – початку XX ст., творчість якого увібрала все різноманіття модерністських напрямів і течій свого часу, у якій він намагався досягнути й донести до читача художнім словом одвічні істини життя. Про нього та глибинні зрушення в поезії початку XX ст. й ітиметься на уроці.

Дайте визначення поняття “модернізм”, назвіть його складові.

Що, на ваш погляд, змусило поетів шукати нові поетичні форми для творів?

Наскільки, на вашу думку, важлива форма художніх творів для вираження певних поглядів, спостережень, світовідчуття?

2. Складання опорної схеми “Модернізм”

(За бажанням можна дописати в схему імена представників і країни.)

IV. Сприйняття й засвоєння навчального матеріалу

1. Міні-лекція вчителя з елементами бесіди

– Австрійського поета Рільке називають Орфеєм XX ст. Хто ж він такий?

Райнер Марія Рільке народився 1875 року в Празі в родині дрібного чиновника. Батько, виходець із селян, працював на залізниці, а мати походила із заможної буржуазної сім'ї. Соціальна нерівність стала причиною розриву стосунків подружжя. Сімейні негаразди надзвичайно вплинули на підлітка. Він нерідко

сумував, усамітнювався, відчував себе вдома зайвим. Психологічна драма поглиблювалась кволим здоров'ям майбутнього поета, який виріс тихим і непримітним, скромним та сором'язливим.

Батько хотів, щоб його син став військовим, тому Рільке рано віддали до військової школи. Це стало для нього важким випробуванням, покаранням. Стан здоров'я змусив Рільке припинити навчання. У 16 років його забрали додому, і невдовзі він став студентом найкращих університетів Праги, Берліна, Мюнхена, Парижа. Особливо його вабили лекції з філології та історії мистецтв.

Перші вірші Рільке опублікував у шістнадцятирічному віці. У середині 1890-х років вийшли друком його збірки "Життя і пісні", "Цикорій", "Вінчаний сном" та ін. Поета цікавлять теми природи, кохання, особистого життя. Він поетизує творчу волю особистості, віддає перевагу мріям, зануренню у світ почуттів. Поет широко використовує досягнення імпресіонізму: відображення миттєвих вражень яскравою колористичною палітрою.

У ранній період творчості Рільке, хоч був близький ще й до неоромантизму та символізму (прагнув відтворити невимовне, приховане, несвідоме; удався до неясних символів та алегорій), усе ж шукав власний шлях у мистецтві. І цей шлях проходив через реальні "речі", через реальне життя, від якого Рільке ніколи себе не відокремлював: "Я кажу: так, усе те, що видиме, має ставати поезією. О, як я зрадив, коли дійшов цього висновку!"

У Мюнхені доля звела Рільке з Луїзою Андреас-Саломе, письменницею і привабливою жінкою, дочкою російського генерала. У 1899-1900-х роках Рільке разом із нею здійснює подорожі в Росію та Україну, що поклали початок новому етапу в його творчості. Поет зустрічається з Л. Толстим, художником Л. Пастернаком та іншими діячами культури.

Цікавиться старовиною, особливе захоплення викликають у нього пам'ятки християнства, зокрема Києво-Печерська лавра. Рільке в Україні й Росії знайшов бажаний приклад прагнення до духовності, до життя в гармонії з природою. Наслідком цих мандрів Рільке стала збірка "Книга годин" ("Часослов"). Один із німецьких літературознавців писав: "Цей поет створив ліричну мову, з допомогою якої можна описати й відчути душевний стан, духовні проблеми й особистісно-релігійні враження людини".

1901 року Рільке одружився, але шлюб цей розпався через матеріальну скруту, яка все життя переслідувала поета. 9 років поет жив у Франції, товаришував з відомим скульптором Огюстом Роденом, творчість якого справила на поета величезне враження.

Таким же значним був вплив на Рільке живопису Поля Сезана, представника постімпресіонізму.

Новий етап творчості Рільке засвідчила поява збірки "Нові поезії", у якій він прагнув створити світ речей, де самі поезії стають самоцінними "речами". Його "поезії-речі" мають наметі розкрити "забуту сутність речей", їхнє "приховане життя".

У 1900-х роках Рільке побував у багатьох країнах, знайшовши там своїх прихильників та меценатів. Тяжко переживав він трагедію Першої світової війни,

безглузду загибель мільйонів людей, руйнування пам'яток культури. В останній період його творчості посилилися трагічні мотиви відчуття хаосу світу, порушення гармонії. Він писав про рятівну місію мистецтва, про високе призначення митця, здатного повернути людству духовний зміст “загублених речей”. Цей своєрідний орфізм яскраво виявився у “Сонетах до Орфея” (1922), у “Дуїнянських елегіях”. З 1919 року й до кінця життя (1926) Рільке жив у Швейцарії, де друзі придбали для нього старовинний будинок – “замок Мюзо”.

Яким ви уявили собі поета за цією розповіддю? Які в його характері, на ваш погляд, провідні риси?

Про яке нове літературознавче поняття ви дізналися? Як ви його зрозуміли?

2. Повідомлення учнів про Україну в житті й творчості Рільке

3. Повідомлення учнів про легенди, пов'язані з Орфеєм, Еврідікою, Гермесом

4. Виразне читання вчителем поезії Р. М. Рільке “Орфей, Еврідіка, Гермес”

Евристична бесіда за змістом вірша

Порівняйте вірш із міфом про Орфея. Доведіть, що відомий сюжет наповнений новим змістом, новим світовідчуттям поета.

Які кольори притаманні світу Аїда в поезії Рільке? Який образ вони створюють?

Як поет характеризує Орфея, Еврідіку, Гермеса? Підтвердьте свої відповіді цитатами.

Як передає поет душевні страждання героїв міфу?

Якими художніми засобами поет змальовує філософську картину Всесвіту?

5. Виразне читання вчителем сонета Р. М. Рільке “Ось дерево звелось...”

Евристична бесіда за змістом вірша

Які два світи постають у сонеті? (Храм – хижа)

Як утверджується у творі величезна сила мистецтва Орфея?

Яку роль відіграє образ дерева на початку твору?

Порівняйте сонет у перекладах Миколи Лукаша, Миколи Бажана, Василя Стуса.

V. Закріплення знань, умінь і навичок

Поміркуйте!

Прокоментуйте висловлювання українського поета В. Стуса, перекладача Рільке: “Перекладати Рільке дуже важко. Його поезії можуть трансформуватися тільки в

дуже розвинені мови. Крім того, тема віршів поета кристалізується і змістовно, і ритмічно, і інтонаційно, і навіть фонічно... Перекладаючи Рільке, мусиш гірко усвідомлювати, як багато губиться з його чарів, з його мудрості, з його доброти й ніжної людяності, з його природної граційності. Але в цій гіркоті завжди підтримує високе поетове почуття упокорення”.